

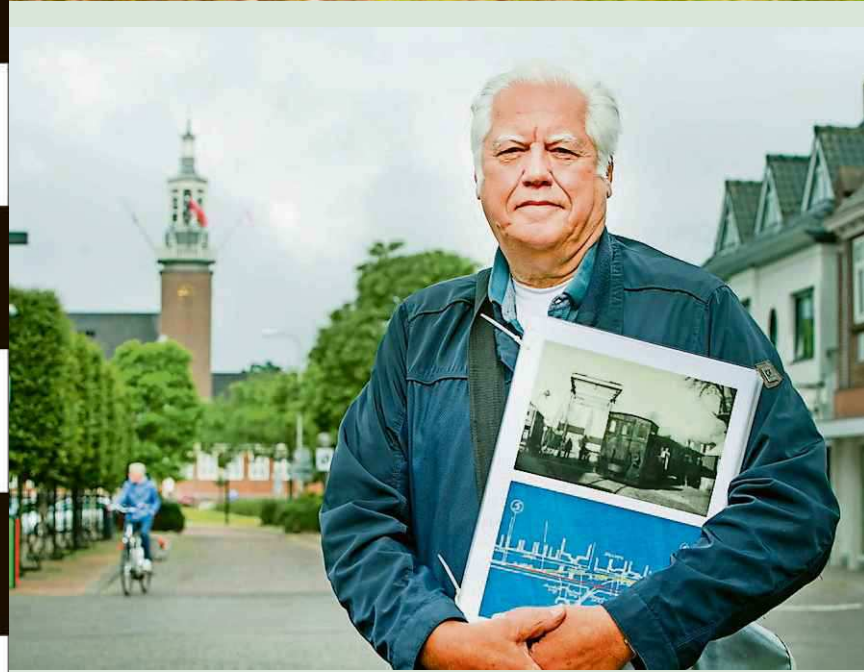
'Groot zwart monster'

Treinen doen Hoozeveen, gelegen aan de spoorlijn Meppel-Groningen, aan sinds 1870. Trams volgden later. Jan Pol: „Hoozeveen was een groeikern. Niet alleen personen, maar ook goederen en post werden met de trein en de tram vervoerd.”

Hoewel de DSM al in 1885 werd opgericht, duurde het tot 1905 alvorens het bedrijf een tramlijn naar Hoozeveen aanlegde. De lijn liep van Hoozeveen via Hollandscheveld naar Slagharen en Dedemsvaart, waar reizigers konden overstappen op het uitgebreidere DSM-netwerk. EDS vroeg in 1896 al toestemming aan de provincie voor een tramlijn, werd in 1903 officieel opgericht, om meteen van start te gaan met een verbinding van Hoozeveen, via Oosterhesselen en Sleen naar Nieuw-Amsterdam. Pol: „Halverwege de jaren dertig was de DSM-lijn niet meer rendabel. EDS nam de lijn over. De laatste rit op de EDS-lijn vond plaats op 31 maart 1947. Bussen hadden toen het vervoer al overgenomen.”

De trams reden langzaam, vertelt Pol terwijl hij op de expositie voorleest uit een handleiding voor machinisten: „Maximaal 30 kilometer per uur mochten ze rijden, in delen van de bebouwde kom hooguit 10 of zelfs maar 5 kilometer per uur.” Ondanks het zachte gangetje gebeurden er ongelukken, weet Pol. „Zo'n groot zwart monster; mensen waren dat in die tijd nog niet gewend.”

Musea zijn uitgelezen plekken om het landschap te verkennen. In Mijn Streek stelt verslaggever Paul Straatsma ze centraal, onder het motto: stap eens bij een museum naar buiten.

TEKST PAUL STRAATSMA - FOTO'S MARCEL VAN KAMMEN

Sporen van tramlijnen

Begin vorige eeuw openden twee stoomtramwegmaatschappijen een verbinding met Hoozeveen. De tramlijnen zijn verdwenen, hun geschiedenis wordt verteld in de Verhalenwerf. Jan Pol fietst het traject van de tramlijnen.

“Alles is weg.” Duidelijkheid, daar houdt Jan Pol (1948) van, valse verwachtingen zijn aan hem niet besteed. Van de tramlijnen in en rond Hoozeveen, het onderwerp van een expositie die Pol mede samenstelde, is in het landschap niets terug te zien. Geen spoor, letterlijk. Maar plekken waar het traject van de tramlijnen zichtbaar is, zijn er nog wel. Gelukkig maar. Ze vormen de basis voor een tocht rond Hoozeveen. Pol wijst op een kaart waarop hij twee tramlijnen intekende, die van Dedemsvaartsche Stoomtramweg-Maatschappij (DSM) en die van de Eerste Drentsche Stoomtramweg-Maatschappij (EDS). (Zie kader.) „Beide lijnen hebben nu een monumentje, het ene staat ten zuiden van Hollandscheveld, het andere in Noordscheschut. Als je die combineert, heb je een route.”

Hij staat op om voor de route gaan fietsen de expositie te laten zien, te beginnen met een maquette van het treinstation dat jaren geleden werd afgebroken, aan de voorkant liggen tramlijnen.

5000 MORGEN

Spoor van verhalen, luidt de titel van de expositie in de Verhalenwerf in de bibliotheek van Hoozeveen. Toch wel merkwaardig dat de derde plaats van Drenthe – na Assen en Emmen – niet een zelfstandig museum heeft. Dat had het wel, tot een jaar of vijf geleden, Museum De 5000 Morgen, genoemd naar de verveeringscompagnie die de kiem van Hoozeveen legde. Het zat in een prachtig pand aan de Hoofdstraat, de route komt erlangs, er zit nu een galerie, u kunt er dus nog wel naar binnen. Het museum werd wegbezuinigd. Enorm jammer, want

juist een plek als Hoozeveen heeft het nodig dat zijn geschiedenis wordt verteld, anders kijk je niet verder dan wat je ziet; een centrum dat met zichzelf worstelt aan een kruispunt van snelwegen en industrieterreinen. Wat dat betreft mag *Mijn Streek* de hand in eigen boezem steken; de wandel- en fietsrubriek deed Hoozeveen nog nooit aan. Het geeft te denken.

VADER ABRAHAM

Gelukkig is er de Verhalenwerf. En er pleit ook iets voor de plek bij de entree van een bibliotheek, de laagdrempeligheid. Als Pol, die ook rondleidingen geeft door het centrum van Hoozeveen en lezingen houdt over de geschiedenis van de plaats, zijn rondje heeft gemaakt langs *Spoor van verhalen*, loopt hij door naar de vaste expositie, een bloemlezing uit wat Museum De 5000 Morgen te bieden had. Het laat zien hoe veel er valt te vertellen over Hoozeveen en omgeving. Uiteraard eist de vervening de hoofdrol op, maar er is ook ruimte voor andere verhalen, uiteenlopend van de kano van Pesse tot het singletje *Den Uyl is in den olie*, de carnavalskraker die Vader Abraham in 1974 ten tijde van de oliecrisis maakte met Boer Koekoek uit Hollandscheveld.

Overigens is de tentoongestelde kano een replica van het oudste bekende vaartuig. De echte, een kleine 10.000 jaar oud, wordt gevriesdroogd bewaard in het Drents Museum. De replica werd in 2001 gemaakt toen de drijfvaardigheid van de kano, in 1955 bij Pesse gevonden, ter discussie werd gesteld. Voor hetzelfde geld betrof het de oudste bekende varkenstrog – ook bijzonder, maar toch net iets minder. De kano slaagde

Paul Straatsma

Het trammonument in Noordscheschut. Linkerkolom van boven naar beneden: Het monument voor de tramlijn in Hollandscheveld; Jan Pol met uitvergroete foto's van oud Hoozeveen; Hoofdstraat in Hoozeveen; Trambaan in Nieuweroord.

“EEN TRAM KON EEN BOCHT NIET ZO KORT MAKEN ALS DE WEG NU DOET

echter met vlag en wimpel voor de vaartest en maakte een einde aan de discussie.

OUDE FOTO'S

De fietstocht is van korte duur, valt in het water, letterlijk. Pol, met in zijn fietstas een bundel geplastificeerde uitvergrotingen van oude foto's, kan nog net de plek laten zien waar de remise van de EDS stond – vlak bij het klooster – of buien nopen tot een ronde met de auto. Voor de plekken die Pol wil bezoeken maakt het weinig uit. Eerst volgen we de route van de DSM, via de Hoofdstraat, Het Haagje en Meester Cramerweg, telkens met de toevoegingen van Pol dat „vroeger in Hoozeveen overal vaarten lagen” en dat „een tram natuurlijk niet een bocht zo kort kon maken als de weg nu doet.”

Aan de Meester Cramerweg wijst Pol, net voorbij woonzorgcentrum Valkenhof, naar een pad aan beide zijden omgeven door boomwanden. „Daar reed de tram langs, rechtstreeks naar Hollandscheveld. Nu kun je daar niet meer langs, de vaart blokkeert de weg.”

We volgen de route tot het trammonument – een beeldengroep van reizigers – ter hoogte van Rieghoogtendijk 184. Pol vertelt dat een voorganger van het huis vroeger in gebruik was als wachtlokaal. We

maken rechtsomkeert, verlaten de DSM-route en gaan naar Nieuweroord, om de EDS-route op te pikken. We volgen ter plekke een weggetje dat naar Noordscheschut leidt, het asfalt vertoont diepe kuilen, het straatnaambordje met de naam Trambaan onderschrijft Pols verhaal dat we ons op het traject bevinden van de EDS-tramlijn. Door de nieuwbouw van Noordscheschut banen we ons een weg naar het plein waar sinds vorig jaar een monument staat van een tramwagon. Via het Zwarte Dijkje en de Coevorderstraatweg rijden we, zoals vroeger de tram, terug naar Hoozeveen.

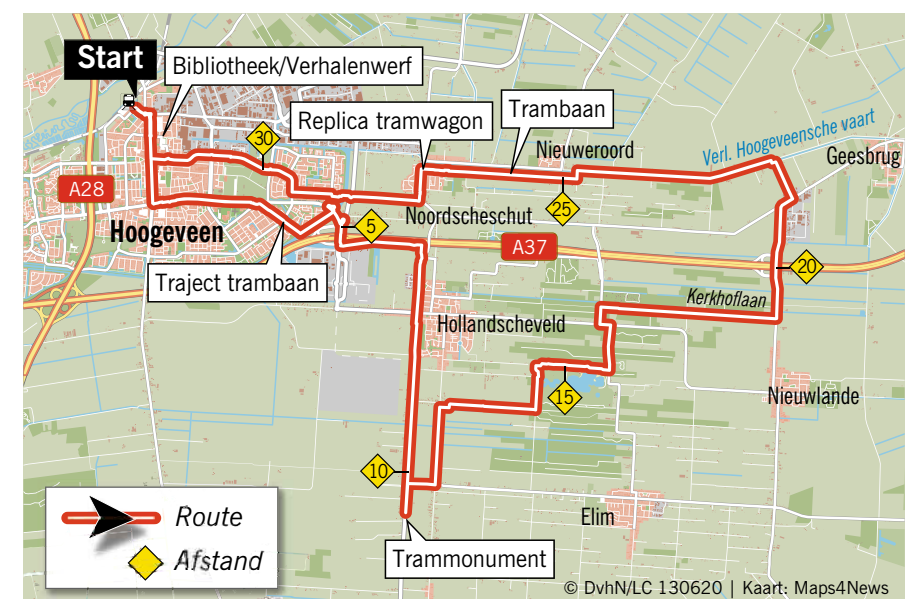
AANGENAAM VERRAST

Uiteraard fietst uw verslaggever de route een paar dagen later alsnog, met droog weer. Om aangenaam verrast te worden door het deel van de route dat van Hollandscheveld naar Nieuweroord leidt. Veel bos, rustige paden, plekjes om rond te snuffelen en een diep in zijn omgeving ingegraven Verlengde Hoozeveense Vaart op de koop toe. Wie zei dat de omgeving van Hoozeveen saai is?

Expositie

De expositie *Spoor van verhalen* is gratis te zien in de Verhalenwerf in de bibliotheek van Hoozeveen. In verband met de maatregelen rond de uitbraak van het coronavirus is de expositie verlengd tot en met 1 november. Jan Pol gaat binnenkort ook zelf de route fietsen. Wie mee wil om meer te weten over de stoomtramlijnen kan zich aanmelden via de website www.bibliotheekhoozeveen.nl of in de bibliotheek zelf. Verhalenwerf/bibliotheek Hoozeveen, Willemskade 27, 7902 AV Hoozeveen

ROUTE

De fietstocht volgt in grote lijnen het traject van de DSM-lijn tot aan monument in Hollandscheveld, gaat dan naar Nieuweroord en volgt vanaf daar het traject van de EDS-lijn. Wie exact wil weten hoe de lijnen liepen, kan terecht op de expositie.

Start: NS-station Hoozeveen. Fiets via de Stationsstraat, bij rotonde RD en daarna eerste weg RA: Brinkstraat.

Volg Brinkstraat en in het verlengde de Hoofdstraat. Einde Hoofdstraat LA: Het Haagje. Volg Het Haagje en in het verlengde de Meester Cramerweg.

Op Meester Cramerweg (na wooncentrum Valkenstede) RA bij Valkenlaan en meteen LA: een fietspad. Het fietspad gaat over in schelpenpad te midden van boomwanden, een overblijfsel van de tramlijn. Volg het schelpenpad, dat meerdere straten kruist, tot bij vaart en sla LA. Fiets onder weg door, sla voor flat LA en neem het trappetje naar de doorgaande weg. Boven op doorgaande weg LA en over vaart.

Volg de doorgaande weg: Meester Cramerweg. Het fietspad maak een lus. Sla na de onderdoorgang van de A37 LA, Krakeelsedijk: een fietspad dat parallel aan snelweg ligt.

Na een ruim kilometer buigt het fietspad naar rechts en voegt in

op de Rieghoogtendijk. Volg de Rieghoogtendijk naar en door Hollandscheveld tot bij Rieghoogtendijk 184, Kunsthuis De Woage, vroeger een wachthuis voor de tramreizigers. Recht tegenover staat een monument voor de tramlijn.

Fiets vanaf monument klein stukje terug over Rieghoogtendijk naar fietsknooppunt 15.

Fiets vervolgens via knooppunten 16, 14, 50, 78 en 38 naar Nieuweroord. Vlak na 38 via brug de Verlengde Hoozeveense Vaart oversteken: Jan Knechtweg, en meteen RA: Trambaan.

Volg Trambaan naar Noordscheschut. Neem in verlengde Trambaan voetpaden en de Tramweg. Bij monument voor tramlijn LA, Zwarte Dijkje.

Zwarte Dijkje uitfietsen, op T RA, Coevorderstraatweg.

Op rotonde rand Hoozeveen RD, over vaart en dan fietspad vervolgen.

Fietspad komt uit op Nadirlaan, deze uitrijden en op T RA: Melkweg.

Melkweg uitrijden en op rotonde RD: De Vos van Steenwijklaan. De Vos van Steenwijklaan gaat over in Grote Kerstraat, deze uitfietsen tot Hoofdstraat en RA. Via Hoofdstraat, Brinkstraat en Stationsstraat terug naar start.